

İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme Perspektifinden CRITIC Tabanlı Multi-MOORA Yöntemi ile Analiz: AB Ülkeleri Örneği

Emre İpekçi Çetin¹ M. Koray Çetin² M. Serhan Sekreter³

Received/ Başvuru: 16.12.2024

Accepted/ Kabul: 30.03.2025

Published/ Yayın: 29.07.2025

Öz

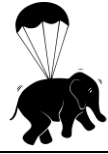
Bu çalışma, Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SKH) arasında yer alan sekizinci hedef (SKH 8), yani “İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme” kapsamında Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye’nin performansını değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Çalışmada, “İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme” hedefi altında tanımlanan çeşitli göstergeler dikkate alınmıştır. Göstergelerin göreceli önem düzeylerini belirlemek için CRITIC (Criteria Importance Through Intercriteria Correlation) yöntemi kullanılmış, ülkelerin bu göstergeler çerçevesindeki performanslarını sıralamak için ise Multi-MOORA (Multi-Objective Optimization on the basis of a Ratio Analysis plus the full MULTiplicative form) yöntemi uygulanmıştır. Elde edilen bulgular “Çalışan kişi başına reel GSYİH’nın yıllık büyüme hızı”nın en önemli gösterge olduğunu, Bulgaristan ve Hırvatistan’ın SKH 8 hedefini karşılamada yol katettiklerini göstermektedir. Çalışma, söz konusu hedef doğrultusunda Avrupa Birliği ülkeleri ile Türkiye’nin mevcut durumunu ortaya koymakta ve göstergeler bazında güçlü ve zayıf yönlerini analiz etmektedir. Çalışma, karar vericilere sürdürülebilir kalkınma politikalarının geliştirilmesinde yol gösterecek somut öneriler sunmayı amaçlamaktadır. Ayrıca, CRITIC ve Multi-MOORA yöntemlerinin birleşimiyle elde edilen objektif sonuçlar, çok kriterli karar verme tekniklerinin sosyal ve ekonomik analizlerdeki uygulama potansiyelini vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: sürdürülebilir kalkınma hedefleri, ekonomik büyüme ve insana yakışır iş, Avrupa Birliği, çok kriterli karar verme

¹ Prof. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Türkiye, ecetin@akdeniz.edu.tr, Orcid: 0000-0002-8108-1919

² Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, kcetin@akdeniz.edu.tr, Orcid: 0000-0002-0363-2973

³ Dr. Öğr. Üyesi, Akdeniz Üniversitesi, Türkiye, ssekreter@akdeniz.edu.tr, Orcid: 0000-0001-8316-5756

A CRITIC Based Multi-MOORA Analysis of Decent Work and Economic Growth: The Case of EU Countries

Abstract

This study aims to evaluate the performance of European Union countries and Turkey within the scope of the eighth Sustainable Development Goal (SDG 8), “Decent Work and Economic Growth”. Various indicators defined under the goal of decent work and economic growth have been considered. The CRITIC (Criteria Importance Through Intercriteria Correlation) method was used to determine the relative importance levels of the indicators, while the Multi-MOORA (Multi-Objective Optimization on the basis of a Ratio Analysis plus the full MULTiplicative form) method was applied to rank the countries based on their performance concerning these indicators. The findings indicate that “the annual growth rate of real GDP per employed person” is the most important indicator, and Bulgaria and Croatia have made progress in meeting the SDG 8 target. In the study, the findings reveal the current status of European Union countries and Turkey regarding this goal and analyze their strengths and weaknesses based on the indicators. The study aims to provide concrete recommendations to policymakers for the development of sustainable development policies. Moreover, the objective results obtained through the combination of CRITIC and Multi-MOORA methods underscore the application potential of multi-criteria decision-making techniques in social and economic analyses.

Keywords: sustainability development goals, decent work and economic growth, European Union, multi-criteria decision making

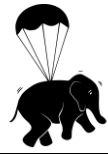
EXTENDED ABSTRACT

Background & Purpose: In 2015, the United Nations (UN) adopted the Sustainable Development Goals (SDGs), also known as the “Global Goals”, as a universal call to action to end poverty, protect the planet, and ensure peace and prosperity for all by 2030. One of the key components of the UN's SDGs is Goal 8, which focuses on promoting decent work and inclusive, sustainable economic growth. Defined under the title “Decent Work and Economic Growth”, this goal aims to ensure access to decent work opportunities for everyone while fostering sustainable economic growth. It asserts that creating dignified working conditions in all UN member states will contribute to making economic development more inclusive and equitable ([Asriani, 2024](#); [Küfeoğlu, 2022](#)). Research indicates that achieving SDG 8 is critical for promoting sustainable, inclusive growth while ensuring full and productive employment ([Asriani, 2024](#)).

The European Union (EU) places significant importance on the SDGs, developing comprehensive policies at both national and union levels to implement these goals. For example, the European Green Deal is one of the most ambitious environmental policies globally, aiming for zero net greenhouse gas emissions by 2050 while promoting sustainable development ([Fetting, 2020](#)). Several EU countries, such as Germany and Sweden, have aligned their national development plans with the SDGs through comprehensive strategies for sustainability. Measures like the Natura 2000 network focus on preserving biodiversity, aligning with SDG 14 (Life Below Water) and SDG 15 (Life on Land) ([Klein, 2020](#)). To advance social justice and equity, efforts have been directed towards enhancing social security systems in line with SDG 1 (No Poverty) and SDG 10 (Reduced Inequalities). Under SDG 8, policies have been developed to promote sustainable growth and improve working conditions.

This study investigates the performance of European Union (EU) countries and Turkey in achieving SDG 8, “Decent Work and Economic Growth”, using multi-criteria decision-making (MCDM) methods. The first research question focuses on determining the relative importance of the indicators analyzed within the scope of SDG 8. The second question explores the performance of countries based on these indicators. Understanding the performance of EU member states in achieving SDG 8 and identifying Turkey's position among these countries are key objectives of the study.

Research Method: In this study, 11 indicators under SDG 8 were analyzed for EU countries and Turkey, based on the availability of complete data. To determine the importance of the indicators, the CRITIC method was used, while the Multi-MOORA method was applied to evaluate the performance of the countries. What distinguishes the CRITIC method from other weighting techniques is its reliance solely on the statistical properties of the data, avoiding subjective judgments. By analyzing standard deviations of the criteria and correlations between them, the method provides an objective solution ([Diakoulaki et al., 1995](#)). For ranking the alternatives, the Multi-MOORA method, developed by Brauers and Zavadskas ([2006](#); [2010](#)),

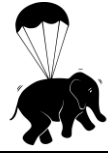
was employed. Known for its ability to address complex decision problems, Multi-MOORA considers both positive and negative aspects of alternatives in a comprehensive manner. Its ease of calculation and flexible structure make it a preferred method in decision-making studies. This study combines results obtained through three variations of the MOORA method—MOORA-Ratio Method, MOORA-Reference Method, and MOORA-Full Multiplicative Form—using the Borda count method to arrive at a final ranking.

Conclusion: The study identifies the most important indicator among the analyzed metrics as the “annual growth rate of real GDP per employed person”. Conversely, the least significant indicator is the “proportion of youth (aged 15–24) not in employment, education, or training (NEET)”. The weights for these indicators were calculated considering both their standard deviations and correlations. These weights were subsequently applied to the normalized decision matrices within the MOORA method.

Using the MOORA method, the performance of countries across the selected indicators was calculated through the Ratio Method, Reference Method, and Full Multiplicative Form. A notable finding is that Bulgaria and Croatia consistently rank first and second across all three methods. This result may be linked to the financial support provided by the European Union’s Recovery and Resilience Facility (RRF), amounting to €723.8 billion, aimed at mitigating the economic impact of the COVID-19 pandemic. The RRF supports green transformation, achieving 2030 climate goals, and enhancing resilience to crises ([AB Başkanlığı, 2023](#)). Both Bulgaria and Croatia received RRF payments in 2022, which may explain their leading performance in this study. As the two most recent members of the EU (Bulgaria joined in 2007, and Croatia in 2013), these countries appear to be making significant efforts to catch up with more established EU members that have long achieved a certain level of economic prosperity. The indicators in this study are growth-focused, which explains why more developed countries rank lower—not due to poor performance in SDG 8 but because their growth rates are more stable.

Hungary and Poland, however, emerge as the two lowest-performing countries in the context of SDG 8. In the European Council Summit on December 15, 2022, Hungary’s national recovery plan was approved, but €6.3 billion in EU budget allocations to the country were suspended due to concerns about rule-of-law compliance ([AB Başkanlığı, 2023](#)). This political and economic situation may partly explain Hungary's low ranking in this study.

Turkey ranks 18th overall. To improve its position in achieving SDG 8, policy recommendations include reducing informal employment and unemployment rates, ensuring occupational safety to prevent workplace injuries and fatalities, and enhancing the capacity of domestic financial institutions to promote access to banking, insurance, and financial services. Such improvements could help Turkey gain momentum in its efforts to achieve SDG 8.

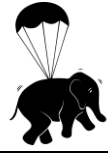

1. GİRİŞ

Çevreye zarar vermeyen, doğal kaynakları koruyan veya toplumdaki gerilimleri şiddetlendirmeyen sürdürülebilir ekonomik kalkınmaya ulaşma ihtiyacı son on yılda giderek daha fazla tartışılmaktadır. Sürdürülebilir kalkınma, toplumsal kalkınmanın temel bir uzun vadeli politikası olarak toplumun çevresel, ekonomik ve sosyal hedefleri arasında bir uzlaşma olarak anlaşılır ve hem şimdi hem de gelecek nesiller için kamu refahını sağlar. Sürdürülebilir kalkınma, gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama yeteneğinden ödün vermeden ve doğal kaynaklara önemli zararlar vermeden bugünün ihtiyaçlarını karşılayan bir gelişmedir (Lapinskaitė ve Vidžiūnaitė, 2020).

2015 yılında Birleşmiş Milletler (BM) tarafından yoksulluğu sona erdirmek, gezegeni korumak ve 2030 yılı sonuna kadar tüm insanların barış ve refaha sahip olmasını sağlamak için “Küresel Amaçlar” olarak da bilinen “Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri” (SKH) evrensel bir eylem çağrısı olarak kabul edilmiştir. Bu kapsamda BM tarafından yoksulluğa son (SKH 1), açlığa son (SKH 2), sağlık ve kaliteli yaşam (SKH 3), nitelikli eğitim (SKH 4), toplumsal cinsiyet eşitliği (SKH 5), temiz su ve sanitasyon (SKH 6), erişilebilir ve temiz enerji (SKH 7), insana yakışır iş ve ekonomik büyüme (SKH 8), sanayi-yenilikçilik ve altyapı (SKH 9), eşitsizliklerin azaltılması (SKH 10), sürdürülebilir şehirler ve topluluklar (SKH 11), sorumlu üretim ve tüketim (SKH 12), iklim eylemi (SKH 13), sudaki yaşam (SKH 14), karasal yaşam (SKH 15), barış-adalet ve güçlü kurumlar (SKH 16) ve amaçlar için ortaklıklar (SKH 17) olmak üzere 17 hedef belirlenmiştir (UNDP, 2024). Birleşmiş Milletler’in 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi kapsamında belirlediği sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin önemli bileşenlerinden biri insana yakışır işi ve kapsayıcı ve sürdürülebilir ekonomik büyümeyi teşvik etmeye odaklanan sekizinci hedeftir. “İnsana yakışır iş ve ekonomik büyüme” başlığıyla tanımlanan bu hedef hem herkes için insana yakışır iş imkanlarının sağlanmasını hem de sürdürülebilir ekonomik büyümeyi teşvik etmeyi hedefler. Bu hedef, BM'nin tüm üye ülkelerinde insan onuruna yakışır bir çalışma ortamı yaratmanın, ekonomik kalkınmayı daha kapsayıcı ve adil hale getireceğini savunmaktadır (Asriani, 2024; Küfeoğlu, 2022). Araştırmalar sürdürülebilir kapsayıcı ve sürdürülebilir ekonomik büyümeyi teşvik ederken aynı zamanda tam ve üretkenliği sağlamak için sürdürülebilir kalkınma hedefi sekize ulaşmanın kritik öneme sahip olduğunu göstermektedir (Asriani, 2024).

AB ülkeleri SKH'ne büyük önem vermekte ve bu hedefleri hem ulusal hem de birlik düzeyinde uygulamak için kapsamlı politikalar geliştirmektedir. Örneğin Avrupa Yeşil Mutabakatı ile 2050 yılına kadar sıfır sera gazı emisyonu hedefiyle dünyada sürdürülebilir kalkınmayı teşvik eden en iddialı çevre politikalarından biri yürütülmektedir (Fetting, 2020). Almanya ve İsveç gibi kapsamlı ulusal stratejilerle sürdürülebilirlik için çalışmalar yapan pek çok ülke ulusal kalkınma planlarını SKH'ler ile uyumlaştırmışlardır. AB ülkelerince Natura 2000 ağı ile doğal yaşamın korunmasına yönelik düzenlemeler yapılarak SKH 14 ve SKH 15 bağlamında çaba gösterilmektedir (Klein, 2020). Sosyal adalet ve eşitliğin sağlanması için SKH 1 ve SKH 10 doğrultusunda refah düzeyinin artırılması hedeflenerek sosyal güvenlik sistemlerini

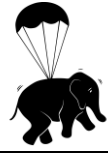
geliştirmişlerdir. SKH 8 çerçevesinde de sürdürülebilir büyümeyi teşvik edecek ve iş koşullarını iyileştirecek politikalar geliştirilmektedir. Bu örneklerde olduğu gibi diğer sürdürülebilirlik hedefleri için de AB ülkeleri tarafından pekçok çalışma yapılmaktadır. Ayrıca AB ülkelerince her yıl SKH'lere yönelik izleme raporları hazırlanmakta ve üye ülkelerin performansları incelenmektedir.

Bu çalışma, SKH 8 kapsamında Avrupa Birliği (AB) ülkeleri ve Türkiye'nin performanslarını Çok Kriterli Karar Verme (ÇKKV) yöntemleri ile analiz ederek literatüre önemli bir katkı sunmaktadır. Çalışmanın özgün yönü, ekonomik büyüme ve insana yakışır iş kavramlarını çok boyutlu bir değerlendirme ile ele alarak, CRITIC ve Multi-MOORA yöntemlerini SKH 8 göstergeleri için kullanmasıdır. Literatürde, sürdürülebilir kalkınma hedefleri genellikle makroekonomik göstergeler veya tekil yöntemlerle incelenirken, bu çalışma ÇKKV yöntemlerini entegre eden kapsamlı bir analiz sunmaktadır. Çalışmanın araştırma sorularından ilki “İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme” hedefi kapsamında analiz edilen göstergelerin göreceli önem düzeylerinin belirlenmesidir. Bir diğer araştırma sorusu ülkelerin ele alınan göstergeler açısından performanslarının araştırılmasıdır. Türkiye'nin AB ülkeleri nezdindeki yeri merak edilen bir diğer araştırma sorusudur. Özellikle, AB ülkelerinin sürdürülebilir kalkınma performanslarının karşılaştırmalı analizi ve Türkiye'nin bu ülkeler arasındaki yerinin belirlenmesi, politika yapıcılar için yol gösterici olabilir. Çalışmada kullanılan ÇKKV yöntemleri, geleneksel sıralama yaklaşımlarına kıyasla daha kapsamlı ve nesnel bir değerlendirme sağlamaktadır. Bu yönüyle çalışma, SKH 8'in karar destek sistemleri çerçevesinde nasıl değerlendirilebileceğine dair metodolojik bir katkı sunmaktadır. Çalışmanın ilk bölümü sekizinci sosyal kalkınma hedefi olan “İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme” kavramına odaklanmaktadır. Ardından ÇKKV teknikleri ile SKH 8 göstergelerinin ülkeler bazındaki analizlerine geçilmektedir.

2. İNSANA YAKIŞIR İŞ VE EKONOMİK BÜYÜME KAVRAMI

İş ve örgütsel davranış literatüründeki diğer pek çok kavramın aksine “insana yakışır iş” (decent work) kavramı Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından geliştirilen ve yaygınlaştırılan bir kamu politikası girişimi olarak başlamıştır ve günümüzde çalışma hayatının evrensel bir hedefi haline gelmiştir. Kavram, bireylerin insan onuruna yakışır bir şekilde yaşamalarını sağlayacak koşullarda çalışma imkânlarına sahip olmasını ifade eder. İnsana yakışır işin içeriği çalışma hayatına ilişkin temel haklar, kadınlar ve erkekler için daha fazla istihdam ve gelir fırsatlarının yaratılması, sosyal güvenlik ve sosyal diyalog olmak üzere dört unsurdan oluşmaktadır (ILO, 1999). Her ne kadar insana yakışır iş 20. yüzyılın sonlarına doğru ILO tarafından arzu edilen bir standart olarak ortaya çıkmış olsa da kökleri, ahlakı tanımlamaya ve bu kavramı çalışma dahil çeşitli sosyal ve ekonomik bağlamlara uygulamaya çalışan ekonomik politik ve felsefi geleneklere dayanmaktadır (Blustein vd., 2023).

Çalışma yaşamının kalitesinin artırılmasında insana yakışır iş kavramını detaylı bir şekilde irdeleyen Işığışok (2018) çalışmasında ILO tarafından yayınlanan raporun sonuçlarından

bahsetmektedir. Bu rapora göre insana yakışır işler yaratma yönünde daha bilinçli olup erken davranan ülkelerin ekonomik olarak daha hızlı büyüdüğüne ve ekonomik krizlerden daha az etkilendiğine değinilmektedir. Raporda insana yakışır kaliteli işlerin ekonomik büyümenin gerçekleşmesindeki önemine vurgu yapılmaktadır (Işığçok, 2018).

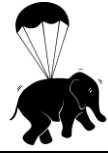
Sürdürülebilir kalkınma hedefi 8'deki bir diğer önemli kavram ekonomik büyümedir. Ekonomik büyüme, genellikle kişi başına düşen gelir artışıyla tanımlanırken, insana yakışır iş, bu büyümenin sosyal açıdan adil bir şekilde dağılımını gerektirir.

Frey (2017) makalesinde, SKH 8'i uluslararası işverenler örgütü tarafından savunulan iş yaklaşımı ve uluslararası sendikalar federasyonu ile insan hakları STK'ları tarafından savunulan tam istihdam ve insana yakışır iş hakkı olmak üzere 2 bakış açısıyla eleştirel bir şekilde incelemiştir. Makale, SKH 8'in insana yakışır iş olanaklarını artırarak ekonomik büyümeyi teşvik etmeyi hedeflediğini vurgular. Bu amaç, ekonomik sürdürülebilirlik ile sosyal eşitlik arasında bir denge kurmayı gerektirir. Ekonomik büyüme ve tam istihdam, genellikle araç olarak kabul edilir. Bu araçlar, daha geniş sosyal hedeflere ulaşmak için gereklidir. İnsana yakışır iş ise, hem araç hem de bir amaçtır; çünkü bireylerin yaşam kalitesini doğrudan artırır ve sosyal refaha katkıda bulunur.

Özellikle, SKH 8'de tam istihdam ve insana yakışır işe ilişkin insan haklarının iş odaklı bir ekonomik büyüme gündemine eklenmesi, 2030 Gündemi'nin tam istihdamı ve insana yakışır işi devletin insan hakları yükümlülükleri mi yoksa ekonomik büyüme faydaları mı olarak tanıdığı konusunda soruları gündeme getirmektedir (Frey, 2017). Kanıtlar, tam istihdam ve insana yakışır iş haklarına ulaşmanın her zaman ekonomik kalkınmayı takip etmediğini göstermektedir; aslında, çalışmalar en azından belirli koşullarda, ters nedensel bağlantının geçerli olma olasılığının daha yüksek olduğunu göstermektedir (Frey ve MacNaughton, 2016).

Literatürde SKH 8'in çok kriterli karar verme yöntemleri ile analiz edildiği çalışmalar incelendiğinde; Baş vd.'nin (2025) ILO tarafından yayımlanan dokuz insana yakışır iş ölçütüne ek olarak, literatür tarafından desteklenen farklı ölçütlerin eklenmesiyle insana yakışır iş kavramını daha kapsamlı olarak ele aldıkları görülmektedir. Bulanık DEMATEL yönteminin kullanıldığı çalışmada insana yakışır iş kavramına katkıda bulunmayı hedefleyen diğer kriterlerle en çok ilişkilendirilen kriterlerin göreceli önem düzeyleri belirlenmiştir.

Skvarciany ve Astike (2022) AB üye ülkeleri üzerinde insana yakışır iş ve ekonomik büyüme göstergelerini CRITIC yöntemi ile analiz ederek göstergelerin önem düzeylerini belirlemiş ardından COPRAS yöntemi ile SKH 8'i uygulama konusundaki en ileri ve en geri ülkeleri tespit etmişlerdir. Karsak ve Goker (2019) ise ortak ağırlıklı veri zarflama analizi yöntemini insana yakışır iş, cinsiyet eşitliği ve gelir eşitsizliğinin azaltılması kriterlerini dikkate alarak Asya-Pasifik Ekonomik İş birliği ülkelerinin performans değerlendirmesini yapmak için kullanmışlardır.

Bieszk-Stolorz ve Dmytrów (2023), SKH 8'in uygulanma derecesinin statik bir coğrafi karşılaştırmasını ve 2002-2021 döneminde Avrupa Birliği (AB) için dinamiklerini COVID-19 pandemisi dikkate alınarak karşılaştırmaktadır. İskandinav ülkeleri en yüksek uygulama derecesine sahipken, Yunanistan, İspanya, İtalya, Romanya ve Slovakya'nın en düşük uygulamaya sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Bazı az gelişmiş ülkeler (Çekya, Polonya ve Malta) uygulamanın iyileştirildiği kümede yer alırken, bazı iyi gelişmiş ülkeler (Fransa, Lüksemburg ve Portekiz) durumun iyileşmediği veya düşük derecede iyileştiği kümede yer almaktadır. Çalışmada COPRAS, dinamik zaman çarpıtma (DTW) ve kümeleme yöntemlerinden faydalanılmıştır. Zehri vd. (2024) İnsana yakışır iş ve finansal katılımın ekonomik büyüme üzerindeki potansiyel etkisini araştırmışlardır. 26 düşük gelirli, 20 orta gelirli ve 15 yüksek gelirli ülkeden oluşan bir seti analiz ederek, dinamik bir sabit etkili panel veri yaklaşımı kullanılmış ve bulgular 2010'dan 2021'e kadar insana yakışır iş için elverişli koşulların ve dijital finansal hizmetlere erişimin artmasının ekonomik büyümeye olumlu katkıda bulunduğunu vurgulamaktadır.

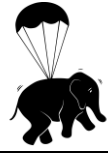
Lapinskaitė ve Vidžiūnaitė'nin (2020) çalışmasında, sürdürülebilir kalkınmanın ve hedeflerinin, özellikle de SKH 8'in teorik yönlerini analiz etmek için bilimsel literatürün karşılaştırmalı analizi, içerik analizi, yorumlama, karşılaştırma ve gruplandırmaya dayalı nitel veri analizi kullanılmaktadır. TOPSIS yöntemi, G20 ülkelerinin SKH 8 göstergelerine göre sıralanmasına yardımcı olmaktadır.

Mevcut literatür incelendiğinde, SKH 8'in farklı yönlerine odaklanan çeşitli çalışmaların bulunduğu görülmektedir. Bazı araştırmalarda nitel analiz yöntemleriyle teorik çerçevenin değerlendirildiği, bazı çalışmalarda ise ÇKKV yöntemleriyle ülkelerin sürdürülebilir kalkınma performanslarının sıralanmasına odaklandığı görülmektedir. Bu çalışmanın özgün değeri, CRITIC ve Multi-MOORA yöntemlerini bir arada kullanarak, SKH 8 kapsamında ülkelerin görece performanslarını nesnel bir şekilde analiz etmesi ve Türkiye'nin AB ülkeleri arasındaki konumunu belirlemesidir. Böylece, hem literatüre metodolojik bir katkı sunulmakta hem de sürdürülebilir kalkınma politikalarına yön verebilecek yeni bulgular ortaya konulmaktadır.

3. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

3.1. Veri Seti

Bu çalışmada, sürdürülebilir kalkınma hedeflerinden 8. Hedef kapsamındaki İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme olmak üzere iki ana hedeften oluşan (Lapinskaitė ve Vidžiūnaitė, 2020) ve verilerine eksiksiz olarak ulaşılabilen toplam 11 gösterge dikkate alınmıştır. Analizlerde Ekonomik Büyüme göstergeleri için 'EB' ve İnsana Yakışır İş göstergeleri için 'İYİ' kısaltması kullanılmıştır. Göstergeler ile ilgili veriler, ulaşılabilen son yıl verileri dikkate alınarak ve ILOSTAT, UNECE ve OURWORLDINDATA veri tabanlarından yararlanılarak yazarlar tarafından derlenmiştir (Tablo 1). Ayrıca sürdürülebilir kalkınma hedefine ulaşmada her bir gösterge için istenilen yönler de Tablo 1'de görülmektedir.

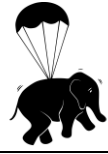
Tablo 1. Araştırmada değerlendirilen insana yakışır iş ve ekonomik büyüme göstergeleri

Göstergeler*	Kod	Yön	Yıl	Kaynak
8.1.1. Kişi başına düşen reel GSYİH'nın yıllık büyüme hızı	EB1	Max	2022	UNECE
8.2.1. Çalışan kişi başına reel GSYİH'nın yıllık büyüme hızı	İYİ1	Max	2023	UNECE
8.3.1. Sektöre ve cinsiyete göre toplam istihdamda kayıt dışı istihdamın oran (%) (Tarım Dışı)	EB2	Min	2021	OURWORLDINDATA
8.4.2. Yurtiçi malzeme tüketimi, kişi başına yurt içi malzeme tüketimi ve GSYH başına yurt içi malzeme tüketimi	EB3	Max	2021	UNECE
8.5.2. Cinsiyet, yaş ve engelli kişilere göre işsizlik oranı	İYİ2	Min	2023	UNECE
8.6.1. İstihdamda, eğitim ve öğretim sisteminde yer almayan gençlerin oranı (15-24 yaş)	İYİ3	Min	2023	ILOSTAT
8.8.1.a 100.000 çalışan başına ölümcül olmayan mesleki yaralanmalar	İYİ4	Min	2022	ILOSTAT
8.8.1.b 100.000 çalışan başına ölümcül mesleki yaralanmalar	İYİ5	Min	2022	ILOSTAT
8.10.1.a 100.000 yetişkin başına ticari banka şube sayısı	EB4	Max	2021	OURWORLDINDATA
8.10.1.b 100.000 yetişkin başına bankamatik (ATM) sayısı	EB5	Max	2021	OURWORLDINDATA
8.10.2. Bir bankada, başka finans kurumunda ya da bir mobil-para-servis sağlayıcısı olan (15 yaş ve üzeri) yetişkinlerin oranı	EB6	Max	2021	UNECE

Kaynak: Yazarlar tarafından derlenmiştir.

Çalışmanın ilk aşaması veri setinin oluşturulmasıdır. Bu veri seti çok kriterli karar verme analizlerinde kullanılacak karar matrisine denk gelmektedir. AB'ne üye ülkeler ve Türkiye çalışma kapsamına alınmış, Romanya eksik verilere sahip olduğu için analizden çıkarılmıştır.

Toplam 27 ülkenin 11 gösterge için tanımlayıcı istatistikleri de Tablo 2'de yer almaktadır. Tablodan görüleceği gibi farklı göstergelerde farklı ülkelerin daha iyi konumda oldukları görülmektedir. Örneğin "Kişi başına düşen reel GSYİH'nın yıllık büyüme hızı" (EB1) göstergesinde en iyi değere sahip ülke İrlanda iken "100.000 çalışan başına ölümcül olmayan mesleki yaralanmalar" (İYİ4) göstergesinde Bulgaristan'ın daha iyi durumda olduğu görülmektedir. Her bir göstergede en iyi değeri alan ülke tablo içerisinde koyu renkle gösterilmiştir. ÇKKV yöntemleri birbiriyle çelişen kriterlerin olduğu durumlarda alternatiflerin değerlendirmesine olanak sağlayan yöntemlerdir. Oluşturulan veri setinde ülkelerin bütünleşik yapıda analizlerinin çok kriterli karar verme yöntemleri ile analiz edilmesi uygun bulunmaktadır.

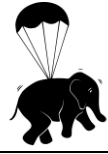
Tablo 2. Karar matrisi

	EB1	İYİ1	EB2	EB3	İYİ2	İYİ3	İYİ4	İYİ5	EB4	EB5	EB6
	max	max	min	max	min	min	min	min	max	max	max
Avusturya	4,6	-0,1	5,8	0,4	5,1	13,1	1441,5	2,9	12,3	169	100,0
Belçika	2,6	0,8	3,1	0,3	5,5	6,7	1444,6	1,1	26,2	67	99,0
Bulgaristan	5,5	3,9	5,8	2,6	4,3	11,42	83,6	3,3	61,5	89	84,0
Hırvatistan	7,1	1,8	2,9	0,8	6,1	9,8	614,2	2,9	26,8	141	91,8
Kıbrıs	4,4	0,7	4,7	0,7	6,1	13,6	327,9	2,2	28,3	39	93,1
Çekya	2,5	0,0	16,3	0,8	2,6	7,0	758,5	1,9	17,3	59	94,9
Danimarka	2,2	1,2	6,7	0,4	5,1	7,1	3581,2	1,3	17,5	41	100,0
Estonya	-1,1	-2,0	9,2	1,3	6,4	9,6	545,8	2,2	7,5	63	99,4
Finlandiya	1,5	-0,6	5,9	1,0	7,2	7,5	1534,4	1	6,2	37	99,5
Fransa	2,3	0,1	4,3	0,3	7,3	11,8	3043,1	2,6	33,3	94	99,2
Almanya	1,9	-1,1	3,8	0,3	3,1	7,5	1496	0,7	9,4	79	100,0
Yunanistan	6,2	0,5	4,8	0,6	11,1	12,5	120,2	0,6	16,8	64	94,9
Macaristan	1,9	-2,7	8,5	0,9	4,1	9,8	451,6	1,4	22,4	59	88,2
İrlanda	8,6	0,5	2,0	0,2	4,3	6,4	794	1	16,1	45	99,7
İtalya	4,1	-1,1	10,9	0,3	7,7	12,7	1429,2	2	34,5	88	97,3
Letonya	4,7	0,6	7,4	1,0	6,5	7,2	238,7	3	6,6	58	96,6
Litvanya	3,8	1,7	3,6	1,1	6,9	13,5	349,8	2,4	11,2	30	93,5
Lüksemburg	0,1	-2,2	10,3	0,2	5,2	8,8	2689,6	1,8	56,5	99	98,8
Malta	5,6	1,0	12,4	0,4	3,1	8,2	550,8	5,2	23,5	45	96,4
Hollanda	4,0	-0,8	11,6	0,2	3,6	3,3	1057,1	0,3	5,5	33	99,7
Polonya	1,2	-3,2	12,3	1,1	2,8	10,2	474,4	1,3	23,2	67	95,7
Portekiz	7,0	1,8	9,6	0,8	6,5	7,9	2723,5	2,9	30,7	163	92,6
Slovakya	-1,8	-2,0	3,8	0,7	5,8	8,9	327,7	1,4	21,1	63	95,6
Slovenya	2,4	2,0	6,5	0,6	3,7	7,3	1814,8	1,8	22,6	80	99,0
İspanya	5,6	1,1	6,0	0,4	12,2	9,9	2555,5	1,9	37,4	97	98,3
İsveç	2,0	-2,2	3,1	0,5	7,7	5,1	689,2	0,8	11,4	28	99,7
Türkiye	4,8	1,6	18,1	0,9	9,4	22,4	2898,3	8,4	15	80	74,1
Min	-1,8	-3,2	2	0,2	2,6	3,3	83,6	0,3	5,5	28	74,1
Max	8,6	3,9	18,1	2,6	12,2	22,4	3581,2	8,4	61,5	169	100
Ort	3,5	0,0	7,4	0,7	5,9	9,6	1260,6	2,2	22,3	73,2	95,6

Çalışmada SKH 8 hedefindeki göstergelerin önem düzeylerinin belirlenmesi için CRITIC yönteminden ve ülkelerin performansının belirlenmesi için Multi-MOORA yönteminden faydalanılmaktadır. Genel performans sırlamasında ise Borda sayım yönteminden faydalanılmaktadır. İlgili yöntemlere ilişkin bilgiler aşağıdaki kısımda anlatılmaktadır.

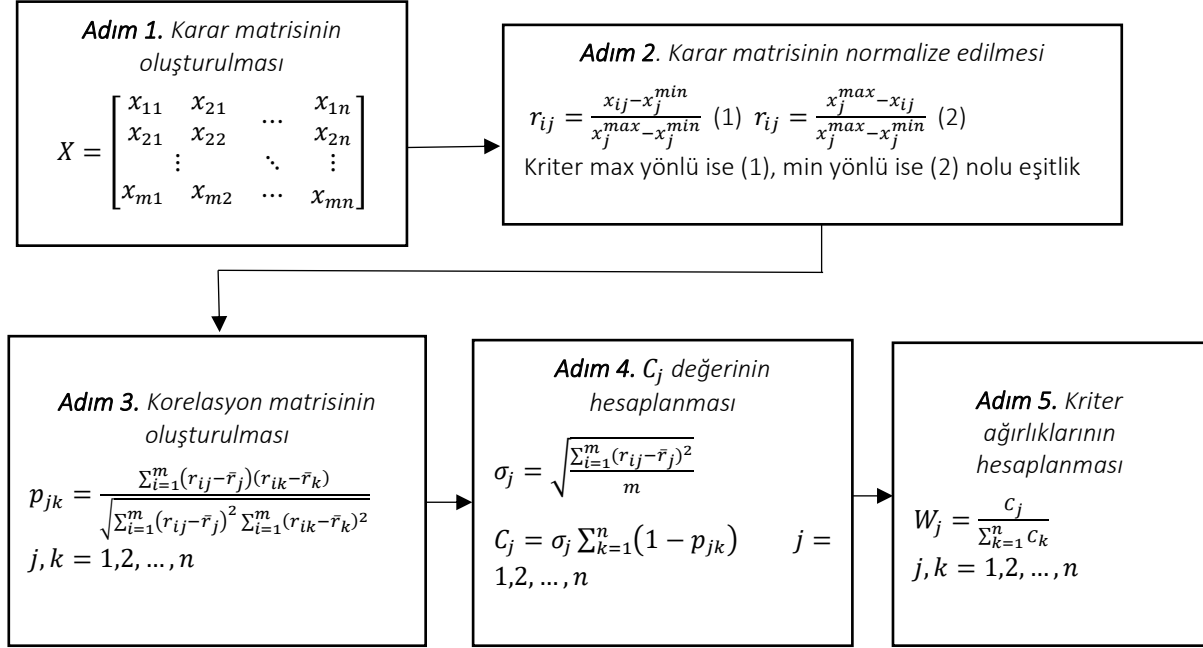
3.2. CRITIC Yöntemi

Çok kriterli karar verme problemlerinde kriterler farklı önem düzeylerine (ağırlıklara) sahip olabilirler. Kriter ağırlıklarının belirlenmesi ile ilgili literatürde AHP, SWARA, BWM yöntemi gibi öznel yöntemler ile Entropi, CRITIC gibi nesnel yöntemler bulunmaktadır ([Hafezalkotob vd., 2019](#)). CRITIC (Criteria Importance Through Intercriteria Correlation) yöntemi kriterlerin

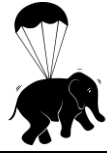
standart sapmaları ve kriterler arasındaki korelasyonları analiz ederek karar vericinin subjektif yargılarından bağımsız bir çözüm sunmaktadır (Diakoulaki vd., 1995; Wang ve Luo, 2010). Yöntemin adımlarını içeren akış şeması aşağıdaki gibidir (Şekil 1).

Şekil 1. CRITIC yöntem uygulama adımları

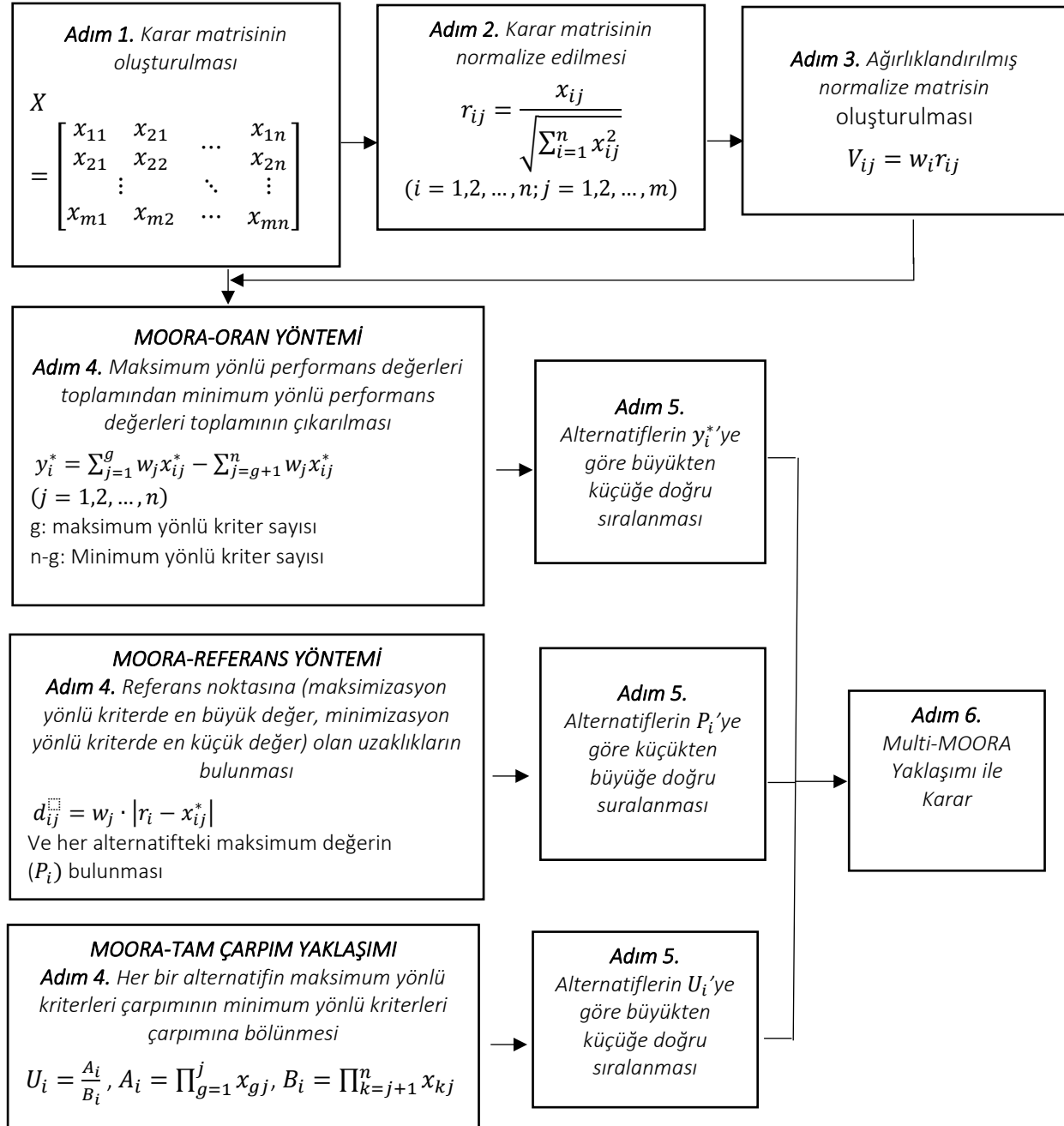

3.3. Multi-MOORA Yöntemi

Karmaşık karar problemlerinin çözümünde etkili bir araç olarak kullanılan ÇKKV yöntemlerinden bir tanesi de Brauers ve Zavadskas (2006; 2010) tarafında geliştirilen Multi-MOORA (Multi-Objective Optimization on the basis of a Ratio Analysis plus the full MULTIplicative form) yöntemidir. Alternatiflerin değerlendirilmesinde fayda ve maliyet yönlü kapsamlı bir yaklaşım sunan yöntem, hesaplama kolaylığı ve esnek yapısı ile dikkat çekmektedir. Yöntem kendi içinde MOORA-Oran Yöntemi, MOORA-Referans Yöntemi ve MOORA-Tam çarpım yöntemi gibi çeşitli alt yöntemlere ayrılmaktadır (Hafezalkotob vd., 2019). Brauers ve Zavadskas (2010) tarafından önerilen uygulama adımları yazarlar tarafından aşağıda şekilde (Şekil 2) şematize edilmiştir.

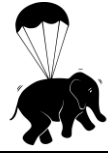

Şekil 2. Multi-MOORA yöntemi uygulama adımları

4. BULGULAR

Araştırmanın ilk kısmında kriterlerin ağırlıkları CRITIC yöntemi kullanılarak belirlenmiştir. Hesaplamalar yapılırken İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme kavramlarına ilişkin değişkenler iki ayrı başlık altında toplanarak iki ayrı hesaplama yapılmıştır. Ekonomik büyüme kapsamında 6 gösterge insana yakışır iş kapsamında ise 5 gösterge kendi içinde CRITIC yöntem analizlerine dahil edilmiştir. Her alt başlık altındaki ağırlıklar toplamı 1 olacağı için Multi-MOORA yönteminde girdi olarak kullanılacak değişkenlerin ağırlıklarının toplamda 1

etmesi gerektiğinden, “İnsana Yakışır İş” ve “Ekonomik Büyüme” kavramlarının eşit öneme sahip olduğu gözönünde bulundurularak elde edilen tüm ağırlıklar 0,5 ile çarpılmış ve global ağırlıklar elde edilmiştir.

SKH 8 içinde ekonomik verimliliğin daha yüksek seviyelere çekilmesi alt hedefinin göstergesi olan “Çalışan kişi başına reel GSYİH'nın yıllık büyüme hızı” en yüksek önem derecesine sahip gösterge olarak ortaya çıkmıştır. İkinci en önemli gösterge ise göçmen işçiler ve güvencesiz işlerde çalışan insanlar dâhil bütün çalışanlar için güvenli çalışma ortamlarının geliştirilmesi hedefi içinde yer alan göstergelerden biri olan “100.000 çalışan başına ölümcül olmayan mesleki yaralanmalar” ile ilgili göstergedir. Tüm göstergelere ilişkin hesaplanan ağırlıklar Tablo 3'te görülmektedir.

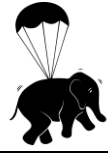
Tablo 3. CRITIC yöntemi ile hesaplanan ağırlıklar

Kriter	EB1	İYİ1	EB2	EB3	İYİ2	İYİ3	İYİ4	İYİ5	EB4	EB5	EB6
Ağırlık	0,081	0,137	0,084	0,079	0,096	0,066	0,122	0,079	0,080	0,084	0,092

CRITIC Yöntem ile elde edilen ağırlıklar MOORA yöntemi ile analizlerde birer girdi olarak alınarak normalize edilmiş matrislerin ağırlıklandırılmasında kullanılmıştır. Çalışmada MOORA-Oran Yöntemi, MOORA-Referans Yöntemi ve MOORA-Tam Çarpım Yöntemine göre üç ayrı analiz yapılarak ülkelerin sıralaması elde edilmiştir. Multi-MOORA'nın son aşamasında elde edilen sıralamaların tek bir sıralama haline dönüştürülmesi aşaması yer almaktadır. Hafezalkotob vd. (2019)'nin Multi-MOORA yöntemini kullanan 106 makaleyi incelediği kapsamlı araştırmasında sıralama sonuçlarını toplulaştırarak nihai sıralamayı elde edebilmek için Brauers ve Zavadskas (2010) tarafından önerilen orijinal Multi-MOORA'da benimsenen kavram olan Baskınlık Teorisinin yanı sıra; Baskın Yönlü Grafik (Dominance-directed graph), Sıra Konumlandırma Yöntemi (rank position method), Tam Sıra Önceliği Tekniği (technique of precise order preference), Borda Kuralı, Geliştirilmiş Borda Kuralı, ORESTE Yöntemi ve Optimizasyon Modeli gibi diğer sıralama toplama araçlarının da uygulanabildiği görülmektedir. Bu çalışmada elde edilen sıralamaların bütünleştirilmesinde Borda sayım yönteminden faydalanılmıştır.

Borda sayım yönteminde en kötü sırada yer alan alternatife sıfır değeri verilerek ardışık puanlar verilir, her alternatife ilişkin farklı yöntemler sonucu elde edilen sıralamalara ait puanlar toplanarak alternatiflerin nihai skorları elde edilir. En yüksek skora sahip alternatif en iyi alternatiftir (Lansdowne ve Woodward, 1996).

Multi-MOORA ve Borda sayım yöntemi kullanılarak elde edilen sonuçlar Tablo 4'te görülmektedir.

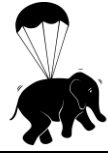
Tablo 4. Multi-MOORA ve Borda sayım yöntemi ile ülkelerin insana yakışır iş ve ekonomik büyüme hedefine ilişkin performans sıralamaları

	MOORA ORAN		MOORA REFERANS		MOORA TAM ÇARPIM		BORDA
	y_i^*	Sıra	P_i	Sıra	U_i	Sıra	Genel Sıra
Avusturya	0,002	12	0,063	17	-0,001	20	16
Belçika	0,017	9	0,049	9	0,024	10	9
Bulgaristan	0,140	1	0,017	1	12,914	1	1
Hırvatistan	0,069	2	0,033	2	0,453	2	2
Kıbrıs	0,020	7	0,050	10	0,031	9	8
Çekya	-0,006	14	0,062	16	0,000	18	15
Danimarka	-0,025	17	0,051	11	0,003	15	13
Estonya	-0,045	25	0,093	22	0,008	14	22
Finlandiya	-0,026	18	0,071	18	-0,002	21	19
Fransa	-0,031	20	0,060	15	0,000	16	17
Almanya	-0,016	15	0,079	20	-0,020	24	21
Yunanistan	0,019	8	0,054	13	0,156	3	7
Macaristan	-0,033	22	0,104	26	-0,098	26	26
İrlanda	0,038	3	0,054	14	0,056	5	6
İtalya	-0,032	21	0,079	21	-0,005	22	23
Letonya	0,015	10	0,052	12	0,017	11	12
Litvanya	0,028	6	0,035	3	0,031	8	5
Lüksemburg	-0,055	26	0,096	24	0,000	19	24
Malta	0,003	11	0,046	7	0,010	12	10
Hollanda	-0,020	16	0,074	19	-0,010	23	20
Polonya	-0,040	24	0,112	27	-0,114	27	27
Portekiz	0,033	4	0,038	5	0,048	6	3
Slovakya	-0,031	19	0,093	23	0,140	4	14
Slovenya	0,030	5	0,036	4	0,036	7	4
İspanya	-0,003	13	0,044	6	0,010	13	11
İsveç	-0,037	23	0,096	25	-0,041	25	25
Türkiye	-0,082	27	0,046	8	0,000	17	18

CRITIC yönteminden elde edilen ağırlıkların kullanıldığı MOORA-Oran Yöntemi, MOORA-Referans Yaklaşımı Yöntemi ve MOORA-Tam Çarpım yöntemlerinin üçünde de Bulgaristan ilk sırada ve Hırvatistan ikinci sırada yer almaktadır. Bulgulara göre İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme göstergelerine göre performansı en düşük olan ülkelerin Macaristan ve Polonya olduğu görülmektedir. Türkiye ise genel sıralamada 27 ülke içerisinde 18. sırada yer almaktadır.

5. TARTIŞMA

Çalışmada göstergeler arasında en önemli göstergenin “çalışan kişi başına reel GSYİH'nın yıllık büyüme hızı” olduğu görülmektedir. Bu sonucun Skvarciany ve Astike'nin (2022) CRITIC yöntem ile yaptıkları çalışmanın sonuçları ile uyumlu olduğu görülmektedir. Bu olası bir

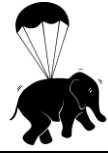

sonuçtur, çünkü bu gösterge ülkenin ekonomik büyüme seviyesini tanımlar ve işsizlikle yakın bir etkileşime sahiptir. GSYİH büyümesi yavaşladıkça, iş gücü talebindeki düşüş nedeniyle işsizlik artmaya başlar. Bu nedenle, GSYİH'nin dinamikleri ve dalgalanmaları doğrudan işgücü piyasasını etkiler (Skvarciany ve Astike, 2022). Bu veri setine göre en az önem düzeyine sahip gösterge ise “istihdamda, eğitim ve öğretim sisteminde yer almayan gençlerin (15-24 yaş) oranı” göstergesidir. İlgili ağırlıklar hem verilerin standart sapması hem de korelasyonlar dikkate alınarak hesaplanmaktadır. Elde edilen ağırlıklar MOORA yönteminde normalize edilen karar matrislerinin ağırlıklandırılmasında kullanılmıştır.

MOORA yönteminin uygulanmasında Oran Yöntemi, Referans Yöntemi ve Tam Çarpım yöntemleri ile ülkelerin çalışmada kullanılan göstergeler kapsamındaki performansları hesaplanmıştır. Her üç yöntemde de Bulgaristan ve Hırvatistan'ın ilk iki sırada yer alması ilgi çekmektedir. Diğer ülkelerle karşılaştırıldığında sıralamada en fazla ağırlığa sahip olan “çalışan kişi başına reel GSYİH'nın yıllık büyüme hızı” ve “ölümcül olmayan iş kazaları” göstergelerinde en iyi değerlere sahip olması da Bulgaristan'ı hesaplarda öne çıkarmaktadır. Oysa Grzebyk vd'nin (2023) çalışmasında 2015-2020 arasında SKH 8 hedefine ulaşmada Hollanda, İsveç, Danimarka ve Lüksemburg lider ülkeler arasında yer alırken Romanya, Bulgaristan, Yunanistan ve İspanya'nın en kötü durumda olan ülkeler olduğu vurgulanmaktadır. Skvarciany ve Astike'nin (2022) CRITIC ve COPRAS yöntemlerini kullanarak yaptıkları çalışmada ise SKH 8'i uygulama konusunda en başarılı ülkelerin Almanya ve Fransa en başarısız ülkelerin ise Letonya ve Finlandiya olduğu görülmektedir.

SKH 8 kapsamında mesleki yaralanma ve mesleki ölüm sayıları genellikle çalışan göçmenler üzerinden hesaplanmaktadır. Bulgaristan ve Hırvatistan'ın göç alma sayılarının düşük olması bunlar arasında yaralanma sayılarının da düşük çıkmasına neden olup hesaplamayı etkilemektedir. BPID 2019 yılı raporuna göre de, 2030 yılı hedeflerine ulaşma noktasında Bulgaristan AB ülkeleri arasında 26. sırada yer almaktadır. Ancak Bulgaristan AB üye ülkelerine yetişmek için bir takım somut önlem ve eylemler almıştır. Sürdürülebilir ekonomik büyüme ve üretken istihdamın sağlanması Bulgaristan'da sürdürülebilir kalkınmanın temel hedeflerinden biridir. 17 SKH hedefi içerisinde Bulgaristan'ın sadece SKH 4, SKH 7 ve SKH 8 hedeflerine ulaşmada ilerleme kaydettiği görülmektedir (BPID, 2020; Ionescu vd., 2021). Bulgaristan, tüm AB Üye Devletleri gibi, sürdürülebilir ekonomik büyümeyi teşvik eden bir dizi önlem uygulamış, büyüme esas olarak ihracatla desteklenmiştir. SKH 8'in ele alındığı bu çalışmada Bulgaristan'ın ilk sırada yer almasının buradan kaynaklandığı da söylenebilir.

Hırvatistan açısından değerlendirme yapmak gerekirse, 2008 ekonomik krizinde zorlanmasına rağmen Avrupa Birliği'ne üyeliği ve AB fonlarına erişimi ile ekonomisi yeniden büyümeye başlamıştır. Ekonomik büyümenin ivme kazanmasıyla Hırvatistan, AB Üye ülkeleri arasında en dinamik ülkeler arasında yer almaktadır. Ekonomik rekabet gücü, yapısal reformların uygulanması ve kamu maliyesinin sürdürülebilirliğinin sağlanması sonucunda Hırvatistan olumlu ekonomik sonuçlara ulaşmış bu da bölge sakinlerinin gelirinde artışa ve ekonomik rahatlamaya yol açmıştır. Hırvatistan yurtiçi hasıla da en hızlı büyümeye sahip AB üye

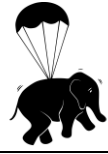
ülkelerindendir. İşgücü piyasasında da toplumun ihtiyaçlarına göre uygulamalar ve iyileştirmeler yapılmış, istihdam edilebilirliğin artırılması ve bilgi, beceri ve yeteneklerin güvenceli gelişimi stratejik hedefi tanımlanmış olup aktif istihdam politikası önlemleri hedef kapsamında ele alınmaktadır ([Government of the Republic of Croatia, 2019](#)). Covid-19 salgınının AB'ne üye ülkelerinin ekonomilerine kalıcı hasar bırakmasını engellemek için AB, 723,8 milyar Avro'luk Toparlanma ve Dayanıklılık İmkânı (RRF) finansal aracını kullanıma sokmuş ve bu yolla yeşil dönüşümün desteklenmesi, 2030 iklim hedeflerine ulaşılması, krizlere hazırlık ve uyum kapasitesinin iyileştirilmesini teşvik ederek geniş ölçüde mali ve ekonomik tedbirler almıştır ([AB Başkanlığı, 2023](#)). 2022 yılında RRF kapsamında ödeme yapılan ülkeler arasında Bulgaristan ve Hırvatistan'ın olması bu ülkelerin bu çalışmada neden ilk iki sırada yer aldıklarını açıklamaktadır.

Daha sürdürülebilir bir dünya için belirlenen 17 sürdürülebilir kalkınma hedefi incelendiğinde farklı hedefleri farklı ülkelerin gerçekleştirmeye daha yakın oldukları görülmektedir. Çalışmada yapılan analizler ışığında Macaristan ve Polonya'nın SKH 8 kapsamında en kötü durumda olan iki ülke oldukları da göze çarpmaktadır. Grzebyk vd. (2023) tarafından yapılan çalışmada da Macaristan ve Polonya'nın 2015 ve 2020 yıllarında SKH 8'in başarılması açısından AB ülkeleri arasında orta-düşük seviyede yer aldıkları görülmektedir. 15 Aralık 2022'de yapılan AB Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi'nde, Macaristan ulusal planının onaylanmış olmasına rağmen hukukun üstünlüğüne ilişkin şartların tamamen yerine getirilmemiş olması nedeniyle AB bütçesinden Macaristan'a aktarılması planlanan 6,3 milyar avroluk miktarın askıya alınmasına karar verilmiştir ([AB Başkanlığı, 2023](#)). Bu durum çalışmada Macaristan'ın ekonomik büyüme bağlamında neden son iki sırada yer aldığını açıklamada bir anahtar olabilir.

6. SONUÇ

Avrupa Birliği'ne üye ülkeler ekonomik entegrasyon, hukuki ve kurumsal yapı, sosyal ve politik özellikler, çevre ve iklim politikaları, kültürel çeşitlilik ve iklim, ortak savunma ve dış politika, uyum süreci ve fonlar gibi özelliklerle ekonomik, siyasi ve sosyal yapılarını diğer ülkelerden farklı bir noktaya taşıırken birlik içinde çeşitliliğin korunmasını hedefleyen bir yapıya sahiptir. Bu özellikler AB'yi hem küresel bir aktör hem de benzersiz bir entegrasyon modeli yapmaktadır. Bu nedenle sürdürülebilir kalkınma hedefleri kapsamında AB ülkelerinin performanlarının incelenmesi ve özellikle Türkiye'nin ilgili alandaki konumunun belirlenmesi oldukça önemlidir.

27 AB ülkesiyle birlikte değerlendirilen Türkiye genel sıralamada 18. sırada yer almıştır. İncelenen raporlarda ülkemizin sürdürülebilir kalkınma hedefleri kapsamında çeşitli aksiyonlar aldığı görülmektedir. Ülkelerin sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşma yolunda kaydettikleri ilerlemenin küresel bir değerlendirmesini sunan “Sürdürülebilir Kalkınma Raporunda” ([Sachs vd., 2024](#)), SKH 8 kapsamında ülkemizde büyük zorlukların devam ettiği ancak SKH puanının orta düzeyde iyileştiği raporlanmıştır. Çalışma kapsamında ele alınan

göstergeler açısından değerlendirme yapılacak olursa, kayıt dışı istihdam ve işsizlik oranının azaltılması, iş güvenliği sağlanarak mesleki yaralanma ve ölümlerin önüne geçilmesi, herkesin bankacılık, sigorta ve finansal hizmetlere erişiminin teşvik edilmesi ve artırılması için yurt içi finansal kurumların kapasitelerinin güçlendirilmesi gibi politikalarda yapılacak iyileştirmelerle ülkemizin SKH 8 hedefine ulaşmada ivme kazanması sağlanabilir.

Bulgaristan 2007 yılında ve Hırvatistan 2013 yılında AB üyeliğine giren son iki ülke konumundadır. Bu çalışma bizi, gelişmişlik düzeyleri çok bilinen diğer AB ülkeleri belirli bir refah seviyesine uzun yıllar önce ulaşmışken Bulgaristan ve Hırvatistan'ın onları yakalayabilmek için daha fazla çaba harcadığı sonucuna götürmektedir. Göstergelerin çoğu büyüme temelli olduğu için gelişmiş diğer ülkelerin daha alt sıralarda yer almaları SKH 8 açısından kötü durumda olduklarından değil değişim hızlarının daha stabil olduklarından kaynaklanmaktadır.

İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme göstergeleri ışığında yapılan bu çalışmada elbette birtakım sınırlılıklar da yer almaktadır. Sınırlılıklardan ilki veri bulma konusunda yaşanan sıkıntılar nedeniyle SKH 8 hedefinde yer alan tüm göstergelerin çalışma kapsamına dahil edilememiş olmasıdır. Sürdürülebilirlik konusunda tüm dünya ülkelerinin daha iyi bir gelecek içinde bulunma çabası olmakla birlikte ülkelerin pekçoğu ile ilgili veriye ulaşamamaktadır. Bu durum çalışmanın SKH'lere yönelik izleme raporları hazırlamakta özenli olan ve verilerine daha kolay ulaşılan AB ülkeleri ile sınırlı kalmasına neden olmuştur. Ele alınan çalışmadaki sonuçlar kullanılan veri seti ve yöntemler neticesinde bulunmuş sonuçlardır. Hem ağırlıklandırmada hem de sıralamada farklı çok kriterli karar verme yöntemleri kullanılarak ülkelerin durumu analiz edilebilir ve karşılaştırmalar yapılabilir. Çalışma konusu olan İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme hedefi 17 sürdürülebilir kalkınma hedefinden sadece biridir. Diğer sürdürülebilirlik hedefleri içinde benzer çalışmalar yapılabilir.

Kaynakça

- AB Başkanlığı. (2023). *AB ve üyelik sürecimiz, temel bilgiler kitabı*. T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı Yayınları. https://www.ab.gov.tr/ab-baskanligi-yayinlari_43447.html (Erişim Tarihi: 05 Aralık 2024).
- Asriani, A. (2024). Bibliometric analysis on sustainable development goals (SDGs): Decent work and economic growth. *International Journal of Education, Social Studies, and Management*, 4(2), 625-637. <https://doi.org/10.52121/ijessm.v4i2.330>
- Baş, H., Ersin, İ., & Kalkavan, H. (2025). Determining the effect levels of augmented decent work criteria in sustainable economic development with the fuzzy DEMATEL method. *International Journal of Occupational Safety and Ergonomics*, 31(1), 121-134. <https://doi.org/10.1080/10803548.2024.2413302>
- Bieszk-Stolorz, B., & Dmytrów, K. (2023). Decent work and economic growth in EU Countries—static and dynamic analyses of sustainable development goal 8. *Sustainability*, 15(18), 13327. <https://doi.org/10.3390/su151813327>

- Blustein, D. L., Lysova, E. I., & Duffy, R. D. (2023). Understanding decent work and meaningful work. *Annual Review of Organizational Psychology and Organizational Behavior*, 10, 289-314. <https://doi.org/10.1146/annurev-orgpsych-031921-024847>
- BPID. (2020). *The link between the implementation of the UN sustainable development goals in Bulgaria and the migration-monitoring report*. Bulgarian platform for international development. <https://gcap.global/wp-content/uploads/2021/02/Monitoring-report-2020-BPID.pdf> (Erişim Tarihi: 06 Aralık 2024).
- Brauers, W. K. M., & Zavadskas, E. K. (2006). The MOORA method and its application to privatization in a transition economy. *Control Cybernetics*, 35(2), 445-469.
- Brauers, W. K. M., & Zavadskas, E. K. (2010). Project management by MULTIMOORA as an instrument for transition economies. *Technological and Economic Development of Economy*, 16(1), 5-24. <https://doi.org/10.3846/tede.2010.01>
- Diakoulaki, D., Mavrotas, G., & Papayannakis, L. (1995). Determining objective weights in multiple criteria problems: The critic method. *Computers & Operations Research*, 22(7), 763-770. [https://doi.org/10.1016/0305-0548\(94\)00059-H](https://doi.org/10.1016/0305-0548(94)00059-H)
- Fetting, C. (2020). *The European green deal*. ESDN Report, December 2020, ESDN Office, Vienna. https://www.esdn.eu/fileadmin/ESDN_Reports/ESDN_Report_2_2020.pdf (Erişim Tarihi: 25 Kasım 2024).
- Frey, D. F. (2017). Economic growth, full employment and decent work: The means and ends in SDG 8. *The International Journal of Human Rights*, 21(8), 1164-1184. <https://doi.org/10.1080/13642987.2017.1348709>
- Frey, D. F., & MacNaughton, G. (2016). A human rights lens on full employment and decent work in the 2030 sustainable development agenda. *Sage Open*, 6(2). <https://doi.org/10.1177/2158244016649580>
- Government of the Republic of Croatia. (2019). *Croatia - Voluntary national review of the UN 2030 agenda for sustainable development implementation*. https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/23943CROATIA_UN_final.pdf (Erişim Tarihi: 06 Aralık 2024).
- Grzebyk, M., Stec, M., & Hejdukova, P. (2023). Implementation of sustainable development goal 8 in European Union countries—A measurement concept and a multivariate comparative analysis. *Sustainable Development*, 31(4), 2758-2769. <https://doi.org/10.1002/sd.2545>
- Hafezalkotob, A., Hafezalkotob, A., Liao, H., & Herrera F. (2019). An overview of MULTIMOORA for multi-criteria decision-making: Theory, developments, applications, and challenges. *Information Fusion*, 51, 145-177. <https://doi.org/10.1016/j.inffus.2018.12.002>
- ILOSTAT. (t.y.). <https://ilostat.ilo.org/data/> (Erişim Tarihi: 18 Kasım 2024).

- International Labour Organization (ILO). (1999). *Decent work*. Report of the Director-General. Geneva: ILO. [https://webapps.ilo.org/public/libdoc/ilo/P/09605/09605\(1999-87\).pdf](https://webapps.ilo.org/public/libdoc/ilo/P/09605/09605(1999-87).pdf) (Erişim Tarihi: 26 Kasım 2024).
- Ionescu, G. H., Jianu E., Patrichi, I. C., Ghiocel, F., Tenea, L., & Iancu, D. (2021). Assessment of sustainable development goals (SDG) implementation in Bulgaria and future developments. *Sustainability*, 13(21), 12000. <https://doi.org/10.3390/su132112000>
- Işığışok, Ö. (2018). Çalışma yaşamının kalitesinin artırılmasında “İnsana yakışır iş”. *Mühendislik Bilimleri ve Tasarım Dergisi*, 6, 302-311. <https://doi.org/10.21923/jesd.358518>
- Karsak, E. E., & Goker, N. (2019). Common weight DEA-based methodology for ranking APEC countries by considering sustainable development goals including decent work, income inequalities, and gender equality. In *2019 3rd International Conference on Data Science and Business Analytics (ICDSBA)* (pp. 84-89). IEEE. <https://doi.org/10.1109/ICDSBA48748.2019.00028>
- Klein, M. (2020). SDG 15: life on land. *Jean Monnet Sustainable Development Goals Network Policy Brief Series*, 1, 1-6.
- Küfeoğlu, S. (2022). *Emerging technologies: Value creation for sustainable development*. Springer Nature. <https://doi.org/10.1007/978-3-031-07127-0>
- Lansdowne, Z. F., & Woodward, B. S. (1996). Applying the Borda ranking method. *Air Force Journal of Logistics*, 20(2), 27-29.
- Lapinskaitė, I., & Vidžiūnaitė, S. (2020). Assessment of the sustainable economic development goal 8: Decent work and economic growth in G20 countries. *Economics and Culture*, 17(1), 116-125. <https://doi.org/10.2478/jec-2020-0011>
- OURWORLDINDATA. (t.y.). <https://ourworldindata.org/> (Erişim Tarihi: 18 Kasım 2024).
- Sachs, J. D., Lafortune, G., & Fuller, G. (2024). *Sustainable development report 2024. The SDGs and the UN summit of the future. Includes the SDG index and dashboards*. Dublin University Press.
- Skvarciany, V., & Astike, K. (2022). Decent work and economic growth: Case of EU. In *12th International Scientific Conference* (pp. 184-190). Vilnius Tech. <https://doi.org/10.3846/bm.2022.916>
- UNDP. (2024). *Sustainable development goals*. <https://www.undp.org/sustainable-development-goals> (Erişim Tarihi: 26 Kasım 2024).
- UNECE. (t.y.). https://w3.unece.org/PXWeb2015/pxweb/en/STAT/STAT__92-SDG__01-sdgovert (Erişim Tarihi: 18 Kasım 2024).
- Wang, Y. M., & Luo, Y. (2010). Integration of correlations with standard deviations for determining attribute weights in multiple attribute decision making. *Mathematical and Computer Modelling*, 51(1-2), 1-12. <https://doi.org/10.1016/j.mcm.2009.07.016>

Zehri, C., Bendahmane, M. E. A., Amina, K., Zgarni, I., & Sekrafi, H. (2024). Decent work, financial inclusion, and economic growth: Analysis under the SDG 8. *Heritage and Sustainable Development*, 6(1), 197-218. <https://doi.org/10.37868/hsd.v6i1.370>

Katkı Oranı Beyanı: Yazarlar eşit şekilde katkıda bulunmuştur.

Destek ve Teşekkür Beyanı: Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.

Çatışma Beyanı: Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması olmadığını deklare etmektedir.

Bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen kurallara uyulmuştur.

Bu makale **benzerlik** tespit yazılımlarıyla taranmıştır.